

Státní okresní archiv Klatovy

Cech ševců Klatovy

(1625) 1675–1860 (1897)

Inventář

EL NAD č.: 2135

AP č.: 613

Eva Havlovičová

Klatovy 2016

OBSAH

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6

Přílohy:

Seznam použitých zkratk	7
-------------------------	---

Inventární seznam	8
--------------------------	----------

I. Vývoj původce archiválií

Se zakládáním měst ve 13. století úzce souvisel rozvoj řemesel. Zpočátku to byla základní řemesla (např. řezníci, mlynáři, pekaři, sladovníci, ševci, krejčí, hrnčíři, kováři atd.). Postupem času docházelo k různým specializacím a vzniku řady nových řemeslných oborů.

Řemeslníci zakládali bratrstva, která měla náboženský, charitativní i reprezentativní účel. Členové se společně účastnili mší, slavností, pohřbů. Starali se o přestárlé, zchudlé nebo nemocné mistry, podporovali vdovy a sirotky svých bývalých členů. Postupně se bratrstva více soustředila na hospodářské zájmy jednotlivých řemesel. Od 14. století začaly vznikat cechy, jejichž vrchol nastal v 15. a 16. století.

Cech představoval společenstvo řemeslníků stejného či příbuzného oboru, které hájilo práva a zájmy svých členů. Jejich heslem bylo „Amor et paritas“ (Láska a rovnost). Cechy byly podřízeny městské správě, ale současně se řídily svými vlastními právními pravidly, tzv. cechovními artikulemi či statuty. V čele cechu stál cechmistr spolu se staršími spolumistry, kteří byli voleni na cechovních shromážděních. Cechovní majetek se ukládal do cechovní pokladnice (zvané klenot či matka), která byla ozdobena cechovním znakem. Pokladnice zároveň sloužila pro ukládání cechovních artikulí a privilegií, pečeti, cechovního archivu, písemností mistrů i tovaryšů. Příjmy cechu pocházely z různých poplatků (např. za cechovní schůze, za materiál na zhotovení mistrovského kusu, za zápis do register) a z vybraných pokut. Cechy jako organizace dohlížely na kvalitu i kvantitu výrobků, nákup surovin pro výrobu, přísně kontrolovaly dodržení pracovních postupů a určovaly cenu zboží, výši mzdy pro tovaryše, jejich pracovní dobu i nárok na volno. Zajišťovaly výchovu a vzdělání učedníků i tovaryšů, určovaly jejich počet, zakazovaly překupnictví, nekalou soutěž a měly pod kontrolou přijímání nových mistrů.

Obranou cechu před konkurencí byla výsada mílového práva (na míli od města (cca 9 km) nesměl žádný řemeslník vyrábět ani prodávat své výrobky) a cechovní přímus (řemeslo mohlo být vykonáváno, až na pár výjimek, jen v rámci cechu).

Od 17. století dochází k postupnému úpadku celé cechovní soustavy. Ve století 18. začala do cechovního zřízení zasahovat státní moc. Od roku 1708 měla být všechna cechovní statuta potvrzována panovníkem, to se ale příliš nedodržovalo. Důležitým krokem ze strany státu byl Generální cechovní patent pro české země, vydán Karlem VI. 16. listopadu 1731, který nařizoval předložení všech cechovních statut panovníkovi, obecně upravil pracovní podmínky tovaryšů, vymezil postavení mistrů vůči tovaryšům a učedníkům, omezil dosavadní pravomoc a privilegia cechů. Současně byl zřízen úřad cechovního inspektora, který na činnost cechů dohlížel a účastnil se jejich zasedání. Nakonec 5. ledna 1739 byly vydány Generální cechovní artikule, které všechny cechovní předpisy sjednotily. Díky tomu došlo ze strany státu k účinné kontrole a ovlivňování řemeslné výroby.

V 60. a 80. letech 18. století v důsledku rozvoje a zavádění manufakturní výroby došlo k rušení některých cechů. V roce 1765 byl vydán dekret, který opravňoval tovaryše vykonávat řemeslo i bez cechovní příslušnosti, a v roce 1776 došlo k vyhlášení „svobody obchodu a výroby“.

Poslední tečku za cechovní soustavou učinil císař František Josef I. svým císařským patentem č. 227 ř. z., kterým 20. prosince 1859 vydal živnostenský řád s účinností od 1. května 1860. Tento patent sjednotil a uzákonil provozování řemesel i obchodu a všechny dosud platné předpisy byly prohlášeny za zrušené. Tímto řádem byly cechy zrušeny a namísto nich nastoupila živnostenská společenstva, která navázala na činnost cechů i na jejich tradice.

První zmínky o cechu ševců v Klatovech pocházejí z poloviny 16. století. Známá nám jsou jména ševcovských mistrů z dochovaných městských knih, např: Morava švec, Martin Žid švec či Petr Kačírek švec. Ovšem jediná dochovaná privilegia až z roku 1675. Cech měl

pro svou potřebu stříbrné pečetidlo, které se nám bohužel nedochovalo. Jeho přesné vyobrazení se nachází v knize Jindřicha Vančury na str. 1210 (viz seznam literatury). Je zde vyobrazen rytíř v plné zbroji s taseným mečem, před ním je malý štít se třemi škorňemi, které jsou opatřeny ostruhami. Legenda pečeti se nachází na rozevlátých stuhách, které jsou po celé ploše pečetidla. Opis: PECZET CZEHA RZEMESLA SSEWCZOWSKO MIESTA KLATOW. Jediný, ovšem velmi poničený, otisk tohoto pečetidla se nám zachoval v knize mistrů a tovaryšů (inv. č. 4).

Počet ševcovských mistrů byl v Klatovech poměrně vysoký. Berní rula uvádí 18 mistrů ševců. Podle tereziánského katastru provozovalo v Klatovech své řemeslo 19 ševců.

Ševci vyráběli obuv z kůže, základem jejich práce bylo přesné změření nohy zákazníka, vytvoření papírové šablony, kterou zákazník vyzkoušel, a až pak se nastříhala kůže a začaly šít boty. Ševci se dělili na nováky (šili nové boty) a na vetešníky (opravovali již použitou obuv a přišívali podešve na podrážky).

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

K předání cechovních archiválií města Klatov z Archivu města Plzně do Okresního archivu v Klatovech došlo 3. července 1972 pod č. př. 152/1972. Předávací protokol se dochoval, ale bohužel v něm nejsou předávané archiválie rozepsány. K dalšímu předání došlo 18. července 1972 pod č. př. 164/1972, kdy byly do Okresního archivu v Klatovech předány Státním archivem v Plzni dvě listiny z let 1583 a 1683. Cechovní materiály byly původně součástí městského archivu Klatovy, jež byl organizován jako samostatné oddělení Vlastivědného muzea Dr. Hostaše. Po jejich předání do okresního archivu byly archiválie až do roku 2013 evidovány jako jeden AF Cechy Klatovy, EL NAD 1454.

Žádné další záznamy zachycující pohyb, ztrátu či případnou skartaci daného archivního fondu se ve Státním okresním archivu Klatovy nenacházejí.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Dochované archiválie zachycují časové období (1625) 1675–1860 (1897). Nejstarší archiválií jsou cechovní artikule (1625, 1675) a nejmladší záznamy nalezneme v knize mistrů (1897).

Archiválie jsou psány v češtině i v němčině, jedná se o 1 listinu do roku 1850, 7 úředních knih a 1 karton. Čitelnost je dobrá, po fyzické stránce jsou archiválie poškozeny prachem a potřhané (viz inventární seznam). Úplnost fondu je torzovitá. Při inventarizaci nebyla provedena vnitřní skartace. Rozsah archivního fondu po zpracování činí 0,24 bm. Tvoří jej 10 inventárních čísel.

Cechovní archiválie v letech 1946–1957, ještě jako součást městského archivu, byly zběžně uspořádány ředitelem klatovského gymnázia Václavem Petersem, který měl nad městským archivem dohled. K dalšímu uspořádání pak došlo po předání do okresního archivu archivářkou Věrou Holou v roce 1972, kdy byl cechovní materiál oddělen od písemností živnostenských spolků.

Tovaryšský list s vedutou Klatov je evidován jako samostatné inventární číslo pro lepší podchycení výskytu vedut na archivním materiálu v SOkA Klatovy. Tovaryšské listy bez vedut jsou evidovány zvlášť pod svým vlastním inventárním číslem.

Původní AF Cechy Klatovy, EL NAD 1454, kde byly zařazeny všechny klatovské cechy, byl přejmenován na AF Cech barvířů Klatovy a vnitřními změnami z něho bylo dále vyčleněno 18 samostatných archivních fondů. AF Cech ševců Klatovy, EL NAD 2135, vznikl vnitřní změnou č. 15/1454 z 22. dubna 2013, čj. SOAP/040-0314/2013.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Cechovní artikule jsou doslovným přepisem majestátu, jenž cech ševců Starého Města pražského získal od Ferdinanda II. Mezi body 10 a 11 se nachází kolorovaný cechovní znak. Uprostřed pečetního pole je štít, na kterém jsou tři škorně s ostruhami. Štít je držěn dvěma štítonoši, rytíři držícími v levé ruce tasený meč. Nad štítem je koruna a iniciála F s římskou číslicí dvě. Nad celým obrazem je dále koruna císařská. Tento kolorovaný znak neodpovídá znaku na pečetidle, které je popsáno v I. kapitole.

Cechovní protokoly (inv. č. 2) nám přibližují průběh cechovní schůze. Při těchto shromážděních byly řešeny otázky přijetí nových mistrů, nových učedníků a tovaryšů do učení a jejich zkoušky, stav pokladny, vybírání poplatků a pokut, situace v městečku a celkový stav řemesla a obchodu. Také případné nespokojenosti členů cechu a došlá nařízení, vyhlášky apod. z nadřízených organizací. Bylo zde také rozhodováno o pomoci zchudlým členům nebo vdovám, o účasti na pohřbech nebo různých slavnostech.

Výkazy příjmů - za vyučenou a složení mistrovských zkoušek a výdajů - platba inspektorovi, za poštu, vypracování účetní zprávy a běžné provozní výdaje (inv. č. 5, 6, 7), nás seznamují s ekonomickým chodem cechu. Lze v nich také zjistit jména a počet členů cechu v průběhu let. Seznamy členů se také nacházejí v knihách mistrů a tovaryšů (inv. č. 3, 4).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Inventarizaci archivního fondu spolu s vypracováním inventáře provedla v roce 2016 ve Státním okresním archivu Klatovy archivářka Eva Havlovičová

Klatovy 7. 4. 2016

.....
Eva Havlovičová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

ČADKOVÁ, Iva, ZAHRADNÍKOVÁ, Magda. *Berní rula. Svazek 25, Kraj Plzeňský. Díl III.* Praha : Státní ústřední archiv, 2003.

CHALUPA, Aleš, LIŠKOVÁ, Marie, NUHLÍČEK, Josef, RAJTORAL, František. *Tereziánský katastr český, svazek 2.*, Praha : Archivní správa Ministerstva vnitra, 1966.

Literatura

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost.* Praha : Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.

SÝKOROVÁ, Lenka a kolektiv autorů. *Klatovy.* Praha : Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-018-0.

VANČURA, Jindřich. *Dějiny někdejšího královského města Klatov, 2. část 1. dílu.* Klatovy : 1928–1929.

WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století.* Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906.

WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526–1620).* Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909.

VOLF, Miloslav. *Popis městských archivů v Čechách.* Praha : Zemský národní výbor, 1947.

Věstník městského musea v Klatovech 1882–1908. Klatovy : Správa musejní 1909.

Seznam použitých zkratk

AF	archivní fond
AP	archivní pomůcka
čj.	číslo jednací
č. př.	číslo přírůstkové
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
ev. jedn.	evidenční jednotka
inv. č.	inventární číslo
kar	karton
lio	listina do roku 1850
ř. z.	říšský zákoník
sign.	signatura
SOAP	Státní oblastní archiv v Plzni
SOkA	státní okresní archiv
ukn	úřední kniha

INVENTÁRNÍ SEZNAM

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
	I. Listiny		
1	1675, duben 3., Praha Cechmistrři cechu ševcovského Starého Města pražského propůjčují vidimus svých artikulí, které jim udělil Ferdinand II. roku 1625, cechu ševcovskému v Klatovech. Doslovný přepis majestátu Ferdinanda II. Originál, 4 přeložené pergamenové listy svázaný do formátu knihy, vazba lepenková potažená modrým plátnem, 29,5 x 34,2 cm, česky, pečeť chybí		lio1
	II. Úřední knihy		
2	Kniha cechovních protokolů (Protocoll der Schumacherzunft) Česky, německy, 21 x 35 cm, vazba lepenková s koženým hřbetem a rohy, svázána šňůrkou, poškozená prachem a potrhaná	1821–1859 (1877)	ukn1
3	Kniha mistrů Česky, německy, 25,4 x 39,5 cm, vazba lepenková svázána šňůrkou, poškozená prachem a potrhaná	1841–1860 (1897)	ukn2
4	Kniha mistrů a tovaryšů Česky, německy, 21,2 x 34,1 cm, vazba papírová, poškozená prachem a potrhaná	1850–1860 (1861)	ukn3
5	Kniha příjmů a výdajů Německy, 21,5 x 345,3 cm, vazba lepenková svázána šňůrkou, poškozená prachem a potrhaná	1788–1835	ukn4
6	Kniha příjmů a výdajů Česky, německy, 21,7 x 33,2 cm, vazba papírová, poškozená prachem a potrhaná	1822–1859	ukn5

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
7	Kniha příjmů, výdajů a poplatků Česky, německy, 20,2 x 33,7 cm, vazba lepenková s koženým hřbetem, poškozená prachem	1829–1860 (1861)	ukn6
8	Kniha výdajů <i>Hauptbuch</i> Česky, německy, 25,5 x 35,4 cm, vazba lepenková s koženým hřbetem a rohy, svázána šňůrkou, poškozená prachem a potrhaná	1850–1860 (1867)	ukn7
III. Spisy			
9	Tovaryšský list s vedutou 1808, září 9., Klatovy Tovaryšský list Antona Beránka z Příbrami vydaný cechem ševců v Klatovech (veduta Klatov). Originál papír, 48,9 x 39,9 cm, německy	1808	kar1
10	Tovaryšské listy	1808–1810	kar1

Název archivní pomůcky:	Cech ševců Klatovy
Značka archivního fondu:	CŠ Klatovy
Časové rozmezí:	(1625) 1675–1860 (1897)
Počet evidenčních jednotek:	9 (1 listina do roku 1850, 7 úředních knih, 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	10
Rozsah v bm:	0,24
Stav ke dni:	7. 4. 2016
Zpracovatel archivního fondu:	Eva Havlovičová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Eva Havlovičová
Počet stran:	11
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Pavel Havlovič

dne 7. 4. 2016- čj. SOAP/040-0455/2016